

Август – Септември 2008

Самолетът се спускаше плавно през мрак към летище, носещо името на Великия Гръмвержец - Аятолах Хомейни, а в главата ми изникваха спомени от подобни среднощни кацания в Дака, Каракас, Касабланка или Кайро. Все пак - след 4 месечно чакане за виза и многократни "свенливи задявки" с консула, най-трудната част от това пътуване вече кротуваше залепена на страница от паспорта ми и сега оставаше полесното - да стигна до милионния град и да намеря хотел. Все едно беше дали ще си легна в 3 или в 5, така че обстойно обиколих гишетата на таксиметровите фирми, а после поговорих и с шофьорите отвън и спазарих разумна сума. Летището е на поне на 40 км от града и докато бакшишът оплакваше финансовото си положение, минахме покрай джамията на Великия Гръмвержец - осветена обилно в синьо и жълто. Всеки шофьор се оплаква - това е нещо като увод към разговора в такси, а движението беше никакво, така че диво препускахме през червената светлина на светофарите. Хотелът ми се казваше Машхад и колата спря точно пред него, но всъщност нещо не бе наред - витрината му изглеждаше така лъскава, че нямаше начин да е от моята категория, а освен това синхронно до нас спря още една кола. Сетих се, че шофьорът малко преди това говори по мобилния и отчетливо спомена името "Машхад", а когато излязох навън той си поиска и няколко евро в повече, оправдавайки се с цената за превоз на раницата в багажника. От другата кола се показаха приятелчетата му, които говореха много подобър английски и поеха ролята на преводачи, а аз им казах - тук не е Африка, в цивилизована държава сме и няма начин да платя и за раницата. После почти насила дадох парите на обидения шофьор и прекрачих прага на фойето. Цената за стая беше 70\$, но човекът зад рецепцията обясни, че другият Машхад (за 7\$) се намира на около 3 км. "Хайде да те закараме!" - викнаха ентузиазирани приятелчетата, а аз се върнах обратно и изчаках заминаването им. Никога няма да разбера що за номер беше това и... по-добре. След половин час отново бях на улицата с вдигнат палец, а след още 10 минути спря друга кола и ме хвърли на площада на Великия Гръмвержец. Улицата на "истинския" хотел Машхад е еднопосочна, така че последните 500 метра минах пеш и на автопилот, а след като там всичко било заето се наложи да се поровя също из други призрачни сокаци наоколо. Животът по техранските улици общо взето приключва в малките часове, а беше и петък – обстановката може да се сравни с неделна полунощ на софийските гробища. Навсякъде бях заобиколен от магазини за авточасти, петна от масло и високи купчини от акумулатори прозиращи зад тъмни витрини, а пред слабо блещукащите лампи и малкото отворени врати седяха като сенки групи от по 2-3 души. Рисковано е да събираш впечатления точно по това време на нощта, но все пак Иран е страна с изключително ниска криминална престъпност, а ако изобщо има крадци – мислех си, те лесно ще се разпознаят по отсечената си дясна ръка. След още няколко пълни, скъпи или недопускащи чужденци хотели най-после стигнах до изворчето на щастieto - хотелче с името "Хазарско (тоест Каспийско) море" - оттичащо се на тясна улица с канавка в средата си. След няколко дни в същото хотелче и пак през нощта се появи и втората част от тандема – баща ми. Не бяхме пътували заедно цели 3 години, от времената когато в Индия ни отказаха ирански визи.

Техеран безспорно не е най-красивия град на страната. Улиците са претоварени въпреки метрото и многобройните автобуси, а голите склонове на планината Алборз на север не са в състояние да пречистят и минимална част от смога, надвиснал над столицата. Движението е хаотично само на пръв поглед, но иначе следва своите правила, с които се свиква за няколко часа - пресича се на червено, мотори се движат и по тротоарите, а задръстването е постоянно и неизбежно, но въпреки всичко не се кара нервно и никой няма да настъпи газта или натисне клаксон ако види човек на средата

Пътепис: Иран – 8 рая и няколко гробища

на улицата. Табелите на автобусите са изписани само на фарси, а колективните таксита превозват хора по точно определени и ясни само на местните маршрути. Логиката тук е един ненужен инвентар и до всички краища на града се стига предимно с питане, а голяма част от иранците (умишлено няма да ги наричам персийци) са услужливи, говорещи английски или немски и радостни да помогнат. Билетът за автобус струва от 200 до 1200 реала (3-20 стотинки), но ако няма откъде да купиш – все някой ще ти услужи с билет. Ако няма кой да ти услужи, друг ще ти предложи пари, а ако няма и такъв, шофьорът ще те пусне да се возиш гратис. За да разбереш дали намеренията им наистина са сериозни трябва да откажеш поне 2 пъти, но като цяло хората са изключително гостоприемни към чужденците, въпреки че това не им е стил по между си. Много от тях са със синини под очите или лепенки на носа, срещат се и жени с лепенки по носа, но когато попитах един защо толкова бият жените си, той само се засмя и каза – „нашите пластични хирурзи са едни от най-добрите в света и хора от цял свят идват да си правят операции тук... а тези с лепенките искат само да поправят даденото им от Аллах”. Учудващото в Иран все пак е друго - бил съм в много ислямски страни и никъде не съм срещал по-голяма чистота и толкова на брой модерни боклукчийски коли - местно производство. В сравнение с Иран нашата китна родина се нарежда само някъде около Индия. Без да имам впечатления от богатите на петрол Саудитска Арабия, Кувейт или Емиратствата, също никъде не бях виждал толкова големи инвестиции в шосета, мини, тунели, енергетика и инфраструктура като цяло. Малко са дори и европейските страни, в които разстояние от 500 км може да се премине за 5 часа с автобус, а държавните управници и религиозните водители явно бяха направили своя избор да харчат не за ролс-ройси, расови коне и златни бидета, а да вложат в бъдещето (както своето, така и на държавата) и да произвеждат каквото могат сами.

Опознах Техран (така го наричат тук) по-обстойно едва след като започнах да вадя пакистанска виза. Ходих на един адрес, но докато стигна до там пакистанското посолство вече било преместено, а новият се оказа в близост до военни сгради. По телевизията често говорят, че тази и тази война се водела за демокрация, свобода и правдини, а тук направо бяха нарисували теменужки, хвърчила и дечица по стените на военните - да ти стане драго докато трамбоваш и заобикаляш половин час под бодливата тел и караулките. После трябваше само да се снимам и да извадя препоръчително писмо от посолство, което също бе преместено, а освен това се запознах и с местното банково дело, тъй като поради огромната корупция пакистанците не приемали пари в брой. Когато съм на път минавам средно по 10 км пеш на ден, но в тази столица от супер тежка категория (> 15 милиона) леко се поозъбих. Повозих се на автобус и без да искам стигнах до дворците на Саади в северната част на града, а после се оказах някак си и пред сградата на бившото американско посолство в центъра. То се оказа почти до скъпия хотел Машхад, а оградите му бяха „награфитени” с рисунки на американското знаме, развяващо се под израелското и лозунги от сорта на – „Умрете от яд американци” или "Единственият начин да победим бесния вълк на ционизма и трансгресията на големия сатана (Америка) е чрез саможертвена съпротива” – цитат на Върховния Водач. Това е едно от многото имена на Великия Гръмовежец, а според първите страници на политическия българо-фарси речник Англия се превежда само като "малкия сатана". През друга почивка от цялото това обикаляне насам-натам се разходих с метро и до гроба на Аятолах Хомейни в най-южната част на града. Там се намира огромното гробище "Бехещ-е-Захра" от войната с най-малкия сатана - Ирак. Бехещ значи рай на фарси, а в знак на милостта на Аллах в исляма има 7 ада и 8 рая без да се броят гробищата. Шиитството е една забележителна част от исляма (тук вече съм напълно сериозен), наложена за пръв път като държавна форма на управление точно в

Пътепис: Иран – 8 рая и няколко гробища

Иран. Ще се спра върху нея съвсем подробно по-нататък, но една от основните ѝ разлики със сунитството е почитанието и поклонничеството пред цяла плеяда от имами, ходжи и аятоласи. Както и в сунитския (заклеймен от пазителите на Мека като почти езически) Магреб и тук личният пример има изключително голяма стойност и не е чудно, че пред гроба на Аятолах Хомейни са разпънали палатките си толкова много пришълци от всички краища на страната. Подобно на сикхския "Златен храм" в Амритсар, част от сградите около мавзолея се използват като столови, болници, магазини и санитарни помещения за поклонниците, а на централно място под куполите е входът към светинята. Мъжете влизат от дясно, а жените от ляво, но за разлика от повечето други мавзолеи тук тълпите се смесват отново пред гроба, повит със зелено сукно. Вътрешната част на сградата прилича повече на летищен терминал или огромно хале и впечатлява единствено със семплата си конструкция и липсата на помпозност. Хора лежат по арабски на персийските килими, други четат и си говорят, а деца се гонят по искрящия мрамор и крият между широките дрехи на майките си. Чудно е как ги разпознават от 20 метра само по еднотипните черни роби или осанката, защото много от жените не показват даже очите си...

Още преди няколко дни ми направи впечатление колко палатки се продават по спортните магазини. То... и в България се продават палатки, които седят по рафтове и изобщо не бият на очи, но една голяма част от стоката по ислямския свят се вади всеки ден от складовете и се излага за показ на тротоарите отвън. По време на работа продавачите често я почистват с метли от прахта, а през нощта всичко отново се прибира вътре - това занимание отнема предполагам по няколко часа дневно. Едно ранно утро, минавайки покрай Лале парк видях поне 20 палатки на тротоара. Позачудих се колко рано са отворили търговците, докато не видях събути обувки и примуси наоколо. Гледката приличаше на палатков лагер примерно на площад Славейков. В последствие забелязах нещо подобно и по Каспийско Море и по всички градове, през които минавах - и в Есфахан и Шираз и Язд и т.н. Докато чакам визата ходих да видя Каспийско Море и въпреки, че голяма част от крайбрежието е застроено, бе трудно да се намери квартира. Стаите с 2 легла и без баня в Абасабад започваха от около 20 евро, което е непосилна цена за 90% от местните. Бяхме пристигнали надвечер и не искахме да търсим квартира из съседните села, така че най-накрая намерихме някакъв местен, който пита дали си носим палатка. Нямахме, но приятелят му бил пазач на къмпинга и той намери подслон при две момчета, продаващи чай, храна и напитки от сорта на местната (м)иранда. Под тяхната тента имаше 3-4 дървени легла, застлани с персийски килими, а ние се настанихме и останахме няколко дни - интересно е да се живее в дом без стени, от където винаги можеш да наблюдаваш какво се случва наоколо. Отпред беше мъжкият плаж, заграден само с телена ограда. През нея се вижда всичко, но въпреки това не бива да се разхождаш навън по бански или дори по къси гащи, защото само след броени минути идват "пазителите на ислямския ред" и ти правят забележка. Това са същите тези типове, които следят жените да са със забрадки, защото "хеджаб-ът за жената е както мидената черупка за перлата". Друга разпространена женска дреха се нарича чадор (което може да се преведе и като палатка), а хардлайнерките ходят с бурка, която се среща относително рядко и създава впечатление за самоходен спален чувал. Както и да е - жените могат да свалят дрехите си на женския плаж, а той обикновено се намира далеч от мъжкия и от всички страни е заграден с дебел брезент. Много от чужденките, искащи да посетят Иран се отказват поради задължението да носят забрадка и консервативно облекло. Модерно е и да се пише как жените биват едва ли не са насилвани да се обличат в палатки... от някакви религиозно-фанатични чудовища. Но облеклото е и част от една толкова древна

Пътепис: Иран – 8 рая и няколко гробища

традиция, че тази от местните, която реши да тръгне на висок ток и с къса пола ще бъде линчувана от другите жени много преди да се появят пазителите на ислямския ред.

Есфахан бе първият град по пътя ми, който разкри така характерното зелено лице на Иран. Нямам предвид цвета на исляма, а десетките паркове, шадравани, фонтани и павилиони, накарали навремето даже хора като хиндусите да строят "персийски градини". "Чахарбаг" (четирите градини) или "хащ бехещ" (осемте рая - както всеки знае те са обитавани от 72 девизи; по-малко известен е фактът, че седемте ада са заселени с турски русалки, а турската русалка е от кръста нагоре риба и от кръста надолу - турчин) са само няколко от названията им в този изключително свеж град, през който тече непресъхващата и леко заблатена река Заянде-руд. Десетки мостове с арки напомнят на части от Одрин или делата на Кольо Фичето, а между широките платна на главната улица са засадени правилни редици от дървета между грижливо подрязани храсти и смарагдени тревни площи. Малки магазини се редуват с хлебарници, от които за реклама стърчат и ухаят "барбари" - хлябове с формата и големината на снегоходки - и някъде наоколо стари кервансараи са преустроени на модерни хотели. Сините куполи на джамиите лъщят обхванати в скелета и тъй като иранците са почти мистични привърженици на символиката, много от изписаните по тях с плочки арабски букви както кръстословица могат да се четат надолу, настрани или по диагонал в неспираща възхвала на Аллах, Али и Хюсеин. Старият площад на града носи името Накш-е-Джахан, което идва от поговорката, че ако си видял Есфахан си видял "половината свят", от където масивни стари порти откриват пътища в четирите посоки. Няколко купола и минарета затварят мястото и във височина, а в петък площта от 2-3 футболни игрища се използва също за молитва. Ограждащи целия площад се виждат дюкяните и арките на най-отбраните търговци на града - дори да е чудно точно търговците са финансистите, чиито интереси по традиция се защитават най-ревностно от структурите на властта – няма в Щатите е по-различно? Само че тук структурите на властта са дълбоко религиозни и наложени преди около 5 века като инструмент за национално оцеляване - Иран е една от малкото държави с хилядолетна и почти независима история. Когато след Мохамед идват на власт халифите Абу-Бакр, Омар и Осман, родствениците на пророка остават извън играта. Статуквото е възстановено едва с Али ибн Абу Талиб - четвърти халиф и първи имам за шиитите. Хасан и Хюсеин са синовете му, внуци на Мохамед и респективно 2-ри и 3-ти имами, но подобно на баща си и те умират насилствено или както днес бихме се изразили "при неизяснени обстоятелства". Останалото е история и това течение на исляма, подобно на всяка друга религия се дели като разгонено едноклетъчно - вече има шиити, вярващи в завръщането на 12-тия имам, има и алевити или исмаелити, стигнали само до 7-ия имам. Въпросът е дали те биха съществували така влиятелно, ако през една по-интересна част от историята към 16 век Иран не бе наложил шиитството като своя държавна религия, за да се предпази от сунитството. Този борбен народ се примирява със загубата на езичеството и зороастризма и създава своята неделима, но в същото време независима част от исляма – за да пребъде. И ако навремето чакахме изграждането на комунизма, а сега чакаме да отмение финансовата криза или победата над тероризма, то държавният апарат в Иран също е поел властта само до завръщането на 12-ия имам. Всяка власт се нуждае от химери, защото надеждата крепи човека. И както всичко друго в тази чудна страна, както и съвременните пътища, построени сякаш за векове напред - стратегията им е проработила. Не се сещам за някое крупно политическо дело, изградено напълно върху основите на християнството в последните няколко века, но по време на революцията от 79-та в Иран и комунисти и студенти и военни и автономни застават плътно зад идеята за една ислямска революция, защото така най-лесно се мобилизират масите. Много иранци открито споделяха, че поставят

Пътепис: Иран – 8 рая и няколко гробища

Хюсеин (да не се бърка със Садам - за това убиват с камъни) по-високо от Мохамед и никак не е чудно, че около 6 милиона души посрещат Великия Гръмовежец при завръщането му от изгнание - подобни примери има и по време на възхода на талибаните в Афганистан. Обратната страна на медала е, че масите могат да се мобилизират и за експресни експлозивни доставки пак в името на исляма, но кое е това дело, чиито последствия са само положителни? Важното всъщност е следното – мохамеданството често бива упреквано, че най-слабата му страна е срастването между религия и държава. От своя страна пък повечето мюсюлмани не разбират как изобщо може да има разделение между държава, закон и религия... което ги прави също толкова силни.

Да се върнем към гробищата... На още 500 км и 6 часа на югозапад от Есфахан се намира Шираз - градът на виното и поетите. Едноименният сорт грозде все още се продава по сергиите, но за (легално) ширазко вино днес ще трябва да се разходите до Австралия, Южна Африка или Америка. Наистина - Омар Хаям - известният у нас автор на следните стихове:

Напих се и в стена стакана свой разбих.

От пръснатия череп чух едничък стих:

“На теб подобен бях, ще станеш като мен.”

Парчетата целунах и се извиних.

е раждан далеч от тук, но местният титан, наречен Хафез Шираз(к)и също щедро черпи с вино и вдъхновение. А когато попитали възрастния и вече леко депресивен Гъоте - "Какво Ви кара толкова да се прехласвате по персийските поети?" той повече от лаконично отговорил - "...те са по-добрите".

С песен и сърдечно слово - пак, и пак, и пак отново!

Вино пий, сърце орлово - пак, и пак, и пак отново!

Радостта ли ще е наша, ако няма пълна чаша

зарад времето сурово - пак, и пак, и пак отново!

И ако всичко това случайно звучи като стихосбирка на бъдещи членове на анонимните алкохолици – ето и още нещо:

Да минем пак към механата, да спрем пред нейната врата:

влече ни всички тя със своята необичайна простота.

Отлита всичко като вятър - и тронове, и сан висок –

но нека за това не мислим, да прием - в туй е радостта.

Да прием! И с другари верни край пълни чаши да седим,

че свети всяка малка капка като рубин върху пръстта.

И щом сме още във начало, в едно да се обусловим:

по този път да не оставим, да не забравим любовта.

О, проповедник, ти напразно нам предлагаш своя рай.

По-мил ми е от рая божи прахът от нейните места.

Доста популярно е също едно друго стихотворение, в което Хафез си задава въпроса чии везни ще натежат повече в деня на страшния съд - на пияницата, полирал до безкрай мозъка си с вино или на проповедника, обрал парите на другите трезвеници. Не съм подбрал особено показателна част от творчеството им през времена, в които ислямът е бил доста по-суров от сегашния и въпреки всичко – Хафез и Хаям или

Пътепис: Иран – 8 рая и няколко гробища

Рудаки са се наложили като класици с такава сила, че никой досега (след почти 10 века) не се е и опитал да ги забрани. Мавзолеят на Шах Черак (брат на 8-ия имам Реза) в Шираз е място, където може да се наблюдават ритуалите при посещение на шиитски гроб. Въпреки, че по принцип достъпът точно до този храм е забранен за друговерци, е интересно да прекараш няколко часа в „ислямските крипти“, изпълнени с миниатюрни огледалца, зелено сукно, пищни полилеи, смирени тълпи и... блясък. Достатъчно е да поздравиш с достойнство пазителите на входа на арабски, а след това да се събуеш и да правиш това, което вършат другите поклонници. Тогава виждаш как всички около теб с респект и най-дълбоки чувства се приближават към гробовете, молят се, докосват с длани стъклото или сребърните решетки на светините и след това потриват същите длани в брадата и лицето си, поемайки поне нищожна част от неспирната благодат. След това сядат на пода и тихо говорят или четат от корана, а на връщане се оттеглят достолепно и бавно с гръб към изхода - усещането е величествено, не само за тези, които идват на поклонение от кирпичените си селски колиби... Не знам доколко всички тези обреди са с шиитски корен, тъй като съм наблюдавал подобни церемонии и на гроба на Аюб в Истанбул, но доста от хората в Шираз изпълняваха същите ритуали под малката мраморна беседка със семплия саркофаг на Хафез – светеца, канонизиран само в съзнанието на сънародниците си (и стига му тази награда).

По някое време започнах и постите. Беше 2 Септември 2008 по грегорианското или 2 Рамазан 1429 по арабското или 13 Шахривар 1387 от персийското летоброене, чието начало е положено от горе упоменатия поет, пияница, математик и астроном Омар Хаям. Дните на персийската година са колкото и дните на грегорианската, но основните разлики са, че годината започва в деня на пролетното слънчево равноденствие (или персийската Нова Година, която естествено е древен зороастърски празник, честван с много огън и още повече вино) и че месеците и високосните години се изчисляват по различен начин. Общо взето рамазанът в Иран е по-недисциплиниран от примерно пакистанския и по-сериозен от индонезийския или турския. Пътниците, бременните и малките деца почти винаги се изключват от него, а по градовете се виждат хора с цигари. Направи ми впечатление следното - много от ресторантите продават храна, но никой няма да ти разреши да я изконсумираш вътре. Естествено е, че европейската логика - ами защо продават след като е ясно, че купуваш, за да консумираш? - не е приложима тук. Тук правилата са ясни, точни и записани в корана - не яж, не пуши, не пий и не лягай до жена си по светло - но никъде не фигурира забраната „не продавай“! Подобно напълно общоприето и често толерирано двуличие на нормите се среща и при съвместното полулегално съжителство на мъжа с жената (да не употребявам думата проституция). В Иран е разрешен временният брак с продължителност от 1 час до 99 години. Опростена е процедурата за сключване на такъв предопределен брак, чиято форма често се използва по време на поклонение - ако мъжете отсъстват за по-дълго (... от примерно час) от дома си. Преди години имало идея да се въведе като отдушник подобно облекчение и за студентите (които винаги са един решаващ фактор при промени в страната), но до там все още не се е стигнало. А една от най-интересните забрани е да се слушат певици. Логиката е, че гласът на жената, както и гледката на женска коса неминуемо водят до пагубно изкушение. „Плешивата певица“ би била един елегантен компромис, но в крайна сметка се стига до друг - разрешава се пеенето на жени само в хор. Така плътската страст не е в състояние да фиксира точно обекта на желанието си.

Сам по себе си Язд е град, за който могат да се напишат още няколко пътеписа. Центърът му е един автентичен лабиринт от сокаци - толкова тесни, че по тях рядко минават даже мотори - а жълтият цвят на кирпичените едноетажни постройки

Пътепис: Иран – 8 рая и няколко гробища

ненатрапчиво те заобикаля от всички страни. Вятърни кули се издигат като единствени по-високи постройки наоколо от времената, през които още не е имало водопровод или канализация. В музея на водата добиваш една по-конкретна представа за каналите, прокопани в мекия пясъчник от полуслепи старци с кирки и карбидни лампи, а преди тях животворната течност е била съхранявана само в обширни подземни резервоари. Поради сухия климат, водата се изпарява бързо и точно вятърните кули са довеждали нужната влага от високо в „недрата“ на земята. Сега повечето от вратите към подземията са зазидани, но има няколко изключения и минавайки през тях установяваш, че на десетина метра под нивото на улицата температурата също е с поне 10 градуса по-ниска. В центъра на града, отново покрай фонтани, паркове и зеленина е останала само фасадата от бившата джамия на Емир Чакмаг, а в единия ъгъл пред входа е разположена странна дървена конструкция. Името ѝ е "накхл" и тя е толкова тежка, че десетки души са нужни, за да я вдигнат и разнесат из града по време на процесията в чест на мъченика от Кербала - Хюсеин. Процесиите Ашура са характерни със самобичуването на хиляди, облечени в черно поклонници, но самата дума накхл (разнасяне/пренасяне - арабски) има още един интересен религиозен аспект. Накхл е пренасянето на знанието на корана или хадитите от човек на човек и най-меко казано повелята на традициите. Накхл е когато продаваш храна, но сам не ядеш по време на Рамазана. Накхл е когато чуваш целия женски хор, но не се заслушваш в нито един женски глас. Допълващата го страна е Акхл, което може да се преведе като собствен и независим от традициите разум (дайте акъл как е тази дума на български). Когато Мохамед попитал един свой събеседник - "Какво ще направиш в тази и тази ситуация?" - събеседникът отговорил - "Първо ще последвам мъдростта на Корана, но ако там няма нищо по този въпрос, ще последвам твоите мъдри дела. А ако и ти не си бил в подобна ситуация, ще се опаням на моя Акхл съгласно принципите на религията". Понятието джихад вече е напълнило като хлебарка по целия медиен свят - дума празна и без много смисъл. Много по-важна за исляма и разбирането на тази религия е думата "иджтихад" - тоест вдъхването на нов живот в старите правила чрез синтез между Накхл и Акхл.

Язд също е един от малкото градове със зороастърски храм и гробища. До Шираз, на високо в скалите над Персеполис са погребани Артаксеркс II и III, а причината за това е следната - последователите на Заратустра смятали, че телата на мъртвите замърсяват земята. Може би тленните останки замърсявали и огъня, защото те също така не били изгаряни. В покрайнините на Язд, от където започват планините, приличащи на пустиня се открива следната гледка. Това, което се вижда на върха е само остатък от "кулите на мълчанието", използвани в стил гробища. Идеята била мъртъвците да се оставят да позагният и да се нажарят от слънцето, докато вятърът не обрули и лешоядите не изкълват и последните остатъци от костния им мозък. След това кокалите се събирали в голяма дупка в центъра на кулата... а там просто се доразпадали. Всичко това напомня на равнината на гърнетата в Лаос, но най-вече на будистки Тибет, където "въздушното погребение" включващо присъствието и на лешояди и на диви зверове се е практикувало до съвсем скоро. Традицията в Тибет е обяснима с липсата на дърва за горене. А тези некромантици тук? Май никой не знае... Все пак в храма Атеш Каде все още се намират и бадемове и кайсиеви клонки, за да подържат вечния огън, горящ от няколко века, а в ролята на Тома Неверни трябва да възкликна - айде бе! Но символът на религията – белобрад старец със стилизирани крила, вдигната дясна ръка и пръстен в лявата, колан на кръста и наметало е толкова стилизиран, че може да послужи за емблема на всеки едни ВВС.

Следващата провинция по пътя ми е Керман. Бавно се приближавам в посока Систанистан и Балучистан - други провинции, които поради близостта си с Афганистан

Пътепис: Иран – 8 рая и няколко гробища

и Пакистан са малко по-размирни. Трудно е да се опази дългата почти 1000 километра граница със страна, в която отглеждането на опиум е значителен отрасъл от селското стопанство. Пътищата и градовете са сравнително безопасни по светло, но пустинята и планините около тях - място извън контрола на иранската армия. Преди време някъде около Бам бяха отвлели трима туристи заедно с велосипедите им, а една от версиите за случилото се е следната. Трафикантите в Афганистан товарят по няколко камили с ценната стока и ги пускат сами през границата. След това сподвижниците им от другата страна ги събират на определени места в примерно Балучистан и хероинът поема своя път към жадните, изпъкнали, наркомански вени в Европа. Но иранската армия не спи и храбро заловила пратката от няколко камили. В отговор на тази неправда обаче местните подслонили на скришно място германците и пратили телеграма до Техеран - "Няма да пуснем алеманите ако не освободите камилите точка". След дълъг размисъл за своя имидж в световната преса, управниците склонили и главните герои в тази история били разменени подобно на шпиони през студената война. Както и да е - Керман е един приятен град, както навсякъде из Иран със древен закрит пазар, хамами, джамии и огромен площад с магазини и зеленина. Хората непрестанно задават въпроса - "От къде си?", но за разлика от разпространените по цял свят асоциации със Стоичков отговорът тук е - "Ааа... България - страната на Валентин Йорданов и Серафим Бързаков". Преди 1-2 седмици, на улицата си поговорих с 16 годишно момче, което искаше да упражни английския си. По едно време то запрещава за традиционния ирански спорт, който се играел с бухалки в зала, но не можеше да си преведе името му. В четвъртък вечер се провеждали церемониите и хората танцували и размахвали бухалки... Да е крикет, не е крикет. Художествена гимнастика? – как ли пък не... и тогава се появи изневиделица думата „пехливан“ и всичко стана от ясно по-ясно. Точно в Керман, разхождайки се по улицата в четвъртък надвечер чухме силни, динамични и бързи удари на тъпан. Мъжки глас подпяваше в такт с музиката, която бързо ни заведе до схлупена къща. Влизайки вътре пред очите ни се откри неголяма зала с осмоъгълен подиум в най-ниската си част, заобиколен от всякъде със седалки за зрителите. Беше Рамазан и въпреки, че тези хора не бяха се хранили през целия ден, видяхме 6 човека, застанали в кръг на подиума. На високо и видно място бе разположен тъпанджията, който удряше с ръце по изпънатата кожа и пееше в слава на Аллаха. Едната от стените беше отрупана с черно-бели фотографии на здрави, мускулести мъже с мустаци - голи над кръста и лъщящи от олио. Шефът им се зарадва, че има посещение от далечна и сродна България, а ние поседнахме на пейките за половин час. Ами какви са тези бухалки? - ще кажете. Бухалките са от дърво - тежки между 5 и 20 кг и пехливаните въртят по 2 от тях около себе си като перца, избирайки тежестта им в зависимост от уменията си. Има и други железни инструменти за загрявка, а борците могат с минути и с разперени ръце да кръжат около оста си като дервиши без да губят равновесие. Борба тази вечер нямаше, но видяхме гладни мечки хоро да играят.

Е този пътепис не може да продължи до безкрай - последният град по маршрута ни беше Бам. Може би е трудно Бам да се нарече град, защото след земетресението от 2003-та не е останало много от него. Единственият градски автобус, пълен със строителни работници се движеше по асфалтиран път, а около нас се редуваха десетки празни площи, купчини пясък и запустели съборетини. Доколкото видях единствените нови сгради бяха две джамии, а пазарските арки на търговците бяха почти довършени, но иначе тротоари изобщо липсваха, което е нормално за Индия или Пакистан, но не и за страна като Иран. Автомобилите изглеждаха така, пътят заобикаляше между насипи и изкопи, а старият център на града бе подпрян на патерици, въпреки че Бам все още е далеч от прохождение. Всичко е само една строителна площадка, прашна и разхвърляна, а старата цитадела, вдигната още преди новата ера също не е била пощадена. Сега

Пътепис: Иран – 8 рая и няколко гробища

вътре в крепостта се издигат скелета и стените също са подпирани с патерици, но голяма част от новите зидове също са от кирпич - много от ислямските монументи са унищожени в подобни катаклизми, за разлика от някои по-древни дела на зороастрите, които по принцип са градили с камък. Човек се усеща едва след няколко дни за трайното впечатление на такива гледки, когато вървейки по улицата на примерно Керман си представяш как би изглеждал града ако 80% от сградите ги нямаше, ако тук и там стърчаха колони или ако блокът отсреща бе само един голям насип. Дори само подсъзнателно подобни неща оставят дълбок отпечатък - питайте всеки старец за бомбардировките на София и той ще разкаже нещо подобно. Някъде в Бам бях снимал и една надгробна плоча, разцепена на две от земетресението - като последен спомен от иранските гробища, а снимките на 8-те рая или поне някоя турска русалка засега се отлагат.